

Het archeologisch onderzoek in de tuin aan de Van Coothweg 1 te Ravenstein

Marja van den Broek namens AWR

Na jarenlange schermutselingen tussen allerlei partijen kon in april 2014 eindelijk begonnen worden met het archeologisch onderzoek van de muurresten in de tuin van de familie van Mourik. Dit onderzoek duurde 4 dagen en leverde heel veel informatie op. Daarnaast is er op dit terrein in 2011 een geofysisch onderzoek gedaan en aansluitend op het archeologische is er nu ook een bouwhistorisch rapport opgesteld en een 3D-scan gemaakt. Ook de archeologische werkgroep heeft de afgelopen jaren regelmatig op het terrein gemeten, geprikt en andere informatie (foto's, documenten) vergaard.

Tijdens de opgraving heeft ingenieursbureau MUG het tekenen en inmeten voor zijn rekening genomen. Erik van der Kuijl van Hamaland Advies had de leiding en onze werkgroep deed veel van het handwerk, graven en poetsen en het verwerken van vondsten.

Wat is er eigenlijk gevonden: een uitzonderlijk gaaf bewaard gebleven bastion uit de Renaissance, dat begin 17e eeuw overbouwd is door bastion Famars. Het bestaat uit een ovale centrale ruimte met aangrenzend twee overwelfde kamers met geschutsopeningen, gericht langs de flanken van de vestingwallen. De ene kamer loopt naar werkput 1 (foto). Van de andere is minder bewaard gebleven en de geschutsopening ligt waarschijnlijk onder het tuinhuis van de familie en is dus niet onderzocht.

In werkput 1 (zuidzijde) is wel een geschutsopening en een oreille (oor) aangetroffen. Een 1-steens muurtje, ter bescherming van de geschutskamer is vóór de opening geplaatst. Hier tegenaan lag een aarden wal.

Afbeelding: Arno van Zwam,
Erik van der Kuijl, Joost Vlemmix,
Hanneke van Alphen en
Martin-Jan van Mourik in werkput 1.
Zij graven de zuidelijke geschutsuitgang
vrij.

Foto: Marja van den Broek

Aan de buitenzijde van de geschutsopening (stadszijde) is de mogelijke aansluiting op de stadsmuur aangetroffen, die nog slechts uit puin bestond. De wangen van de geschutsopening waren getrapt aangelegd om deze vervolgens te kunnen bedekken met aarde en rusten op grote blokken van Namense hardsteen. De hardsteen is ook toegepast aan de voormalige waterlijn. Zo was die beter bestand tegen winterse vorstschade.

Uit het dendrochronologisch (jaarringen) onderzoek van een houtmonster, dat is genomen uit een eiken funderingsbalk onder de buitenmuur van het vestingwerk, blijkt dat de gebruikte boom in 1509 gerooid is. Het vestingwerk is dus waarschijnlijk in 1509/1510 gebouwd. Het bouwwerk is 38 meter (buitenwerks) lang in totaal en in één keer opgetrokken in een vrij hard gebakken oranje baksteen, met een voor die tijd oud (= groot) formaat van 28-29 x 12-14 x 6-7 cm. Voor het metselwerk is schelpenzand en kalkmortel gebruikt.

De eiken funderingsbalk van de muur is nog net te zien.

Het bolwerk is, tot nu toe, het vroegst bekende voorbeeld van een Italiaans bastion in Nederland. Of het Ravensteinse bolwerk ook kanonnen had op het dak van de kazemat is wel waarschijnlijk, maar niet meer na te gaan. Slechts de aanzetten van de gewelven zijn gevonden en waren waarschijnlijk iets afgeplat, om gewicht en materiaal te besparen en om een goede ondergrond te creëren voor de aarden afdekking. Veel bijzondere vondsten zijn er niet gedaan.

Afbeelding rechts : Uit het onderzoek kon niet met zekerheid de vorm van het bastion/rondeel worden vastgesteld. Op het plaatje 3 mogelijke varianten

Hoe verging het dit bolwerk na de bouw? Al in 1544 gelastte Maria van Hongarije (een zuster van Karel V) dat de vestingwerken van Ravenstein moesten worden gesloopt en de grachten gedempt. Dit was overeengekomen met de hertog van Kleef, die zijn gracht rond het kasteel wel mocht houden. Omdat Gelre ook in bezit was gekomen van keizer Karel V had de vesting Ravenstein zijn nut verloren. Het met buskruit, door Bosschenaren, uitgevoerde werk blijkt minder grondig uitgevoerd te zijn geweest dan gewenst werd. Aan het begin van de 17e eeuw worden de vestingwerken weer gerestaureerd en versterkt, nu volgens het systeem van het Oud-Hollandse vestingstelsel.

De gang naar de noordelijke geschutsopening verdwijnt onder het terras en tuinhuis.

Hoe nu verder? De muurresten zijn voor de winter afgedekt geweest, terwijl Stg. Vestingwerken Ravenstein de mogelijkheden onderzocht om deze muurresten voor publiek toegankelijk te maken. Daarvoor zal veel geld nodig zijn. De plannen zijn ondertussen klaar en er is goede hoop dat er nog dit jaar (2015) actie kan worden ondernomen. Op het ogenblik (februari 2015) doorloopt de stichting het vergunningentraject.

Heeft u interesse in vestingwerken:

Stg. Menno van Coehoorn: www.coehoorn.nl

Stg. Vestingwerken Ravenstein: www.vestingravenstein.nl